

Radiografii subiective

Chenoza este un termen teologic (derivat de la *heauton ekenosen*, a se goli), numind golirea de Sine a lui Iisus Hristos, prin intrupare, prin asumarea naturii umane în întregime, până la moartea pe cruce. Fiind Noul Adam, Iisus da, astfel, modelul ascultării Părintelui, prin smerenie, restaurând totodată omul. Cu poezia, fără intenția de a aduce vreun prejudiciu celor sfinte, se întâmplă ceva asemănător, dar în direcție opusă; ea asaltează transcendența, străduindu-se să se debaraseze de materialitatea discursului cotidian. În acest sens, metafora, ca vorbire figurată, este o formă ascetică. Folosind anagogia, ca formă indirectă de comunicare, Biblia spiritualizează litera. Lirica are și ea ceva din poeticitatea biblică.

În volumul său recent, *ceva nu e* (Editura Brumar, Timișoara, 2014, cu o prezentare pe coperta IV de Aurelian Titu Dumitrescu), Magda Mirea recurge la asceză lexicală, în sens minimalist, esențializând metafora, dar păstrându-i intactă expresivitatea. Adagiul pitagoreic *multum in parvo* ar putea fi deviza unei astfel de scrieri. Ca un magician, autoarea creează o lume iluzorie, o proiecție ideală, bazată pe rafinament și pe transparentă, pe construcția eliptică. Potențialul unei astfel de poezii este claritatea – deschidere spre metafizic, revelație. Se remarcă adesea un dramatism (mirat), enigmatic, imploziv: „ca o umbră chinezească/ dragostea îmi trecu peste vârsta morții// o presimțire creștea în lumină// știu// trupul tău/ podoabă de lup tânăr// mușcase dintr-o altă mirare” (*știu că nu*).

Totuși, lirica Magdei Mirea nu este lipsită de sentimente, nu conține detașarea pe care o asumă, de obicei, poezia cerebrală. Bazându-se pe analogii, autoarea pătrunde în esențele existentului, intuindu-i fenomenologic palpitul spiritual (aflat dincolo de aparențe). Nu altceva fac autorii de haikuuri, care

comprimă realitatea, păstrându-i însă integritatea dualistă. Poemele sale suprapun priveliști ale zariștilor multiple (a memoriei, a imaginației, a viziunii, a subconștientului), scriitoarea făcând un exercițiu de permutări ale acestor diafane lamele introspectiv: „memoria îmi trimite scrisori rafistolat//plutesc/în conștiința unei dimineți decojite de teamă//de emoție/un copac de cuarț/a înflorit//ca o idee” (*păru-mi se întindea într-o stampă cu levănțică și verde*).

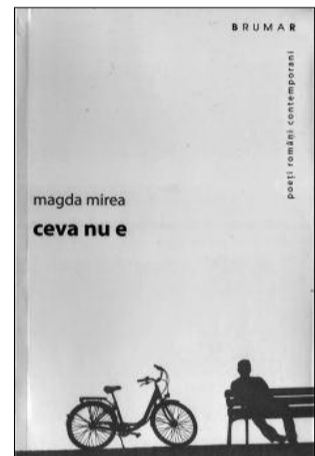
Tema predominantă este iubirea, exprimată însă evaziv, cu mijloace suprarealiste, recuperate din abisal. De altfel, acuzând o diminuare a lexicalității în lume și o traducere a stărilor în registru pozitivist, poeta simte nevoia unei întoarceri la mistică: „...și doar anumite poezii/cu femei de tip științific/bisectoare pe mersul poetului/zvâcnind cu truculență//animale de rasă înfășurate în idei//câteva voci dintr-un sobor de maici tinere/ câteva cuvinte vii și adormite/ ne mai străbat” (*sunt câteva cuvinte în lume*).

În pofida ștergerii urmelor sentimentale, poezia are emoție, tensiune, ritual: „apoi/se întâmplă două anotimpuri/într-o zi//un copil își desenează aerul/pe un zmeu//apoi/vine așa o apă/ și adună toate numele vechi//vine așa o dragoste/și noi nu știm ce este” (*ceva nu e*). Bărbatul este o prezență abstractă (de fapt, o absență resimțită), o anamneză, provocând nostalgia complinirii. Magda Mirea percepe lumea în sens platonian, ca umbră a ideilor. De aceea, răzbate convingerea zădărnice, meditația asupra precarității omului. Discursul poetic este discontinuu, nutrindu-se din sincope, pentru că lipsit de cursivitate este chiar ritmul cunoașterii de sine. Introspecția descoperă aspecte neștiute, filoane neexplorate, descifrează simboluri abstruse. Totuși, poeta nu poate ieși întotdeauna din

formatul raționalist, nu are forță să surclaseze realul: „cred în forma unui oraș/în bărbatul lunatic/visător până la poezie/în sensul frivol/al unei zile de sărbătoare/în principiile unei estetici feminine/reduce la ideea de cerc//și dacă am fi plutit pe doi cai albi/tot carteziană ar fi rămas întâmplarea” (*eșarfă din spania cu inel*). Ea încearcă să-și explice stările (mai ales pe cele erotice), folosind analogii, alegorii, refuzând narațiunea, selectând ce este elocvent. Din când în când, câteva poeme sunt mai închegate epic, reprezentând scene, în tonalitate fabuloasă, ale unei copilării rustice.

Lirica erotică alternează senzualitatea criptată, cu inocența. Ea apare ca o fugă de (din) real, căutând sursa spirituală. Avem a face cu o iubire a neîmplinirii, finalizată prin ezitare și prin îngândurare: „ce puțină mi-ai rămas, dragoste/punct alb între primăvară și toamnă/linie închisă în trecut/linie frântă într-o zodie despletită/secundă moale/cană de lut într-un han părăsit/și ce întins mă sună dorința asta/și ce întâmplare e cerul când nu ești...” (*EKG*). Interesantă este impresia pe care o creează, de poezie a unor încremeniri repetate, din care timpul dispare: „orașul se risipise în mine/o aplecare a inimii/și toate ceasurile se topiră/ca o tristețe restituită//apunea o copilărie la capătul străzii/sufletul mirat ca o slujnică nouă/căptușea o biografie fără ferestre” (*un bilet aurit se agățase*).

Aflată la al treilea volum de poeme, Magda Mirea a ajuns la o formulă stilistică proprie, minimalistă, concentrată, incluzând revelații suprarealiste și accente subiective neoimpresioniste. Ea practică o lirică a reticenței, a descurajării patetismului, cenzurat de luciditate, lăsând totuși loc unui grad sporit de indefinisabilitate.

→ Iorga („Cele mai multe din judecățile de valoare ale lui Iorga stau cu capul în jos, îndeosebi atunci când e vorba de literatura mai nouă”). Prozatorii *realiști și naturaliști* sunt Duiliu Zamfirescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea („puține sunt prozele care mai pot fi citite”), Ion Agârbiceanu, Calistrat Hogaș, Gala Galaction. Poeți neoclasici și neoromantici consideră a fi George Coșbuc, Octavian Goga, Șt. O. Iosif, G. Topârceanu („triumful absolut al meșteșugului asupra inspirației”). Dramaturgia este ilustrată de Al. Davila, Mihai Săulescu, Ronetti-Roman, Mihail Sorbul, G. Ciprian, Tudor Mușatescu și Victor Ion Popa. Capitolul **Simbolizării** beneficiază de un excelent microeseu de punere în temă, pentru ca apoi să se oprească, pentru ilustrare, asupra lui Al. Macedonski, D. Anghel („când îi consacram teza mea de licență și descopeream că nu există nici o ediție ca lumea /nu există nici astăzi/, iar cea din 1924 aflată la Biblioteca Filologiei bucureștene avea filele netăiate”), Ștefan Petică, Ion Minulescu („publicul prin excelență feminin al poeziei lui Minulescu”). Între 1918-1947 se manifestă **Modernismul**. Discuția se deschide, cum era și normal, cu E. Lovinescu, care conduce o a doua bătălie canonică prin programul **Sburătorului**. Poezia pură, ca nouă formă de lirism, beneficiază de un comentariu eseistic referențial. În ce privește proza modernă, încadrarea operelor se face prin raportare la cele trei categorii – doricul, ionicul și corinticul - pe care le cunoaștem teoretizate mai demult și care au devenit operante de-acum, curent, în studiul școlar al prozei noastre literare. Marii moderni sunt: Mihail Sadoveanu (e de reținut excelentul portret pe care i-l face: „E de ajuns să privim portretele lui Sadoveanu din diferite epoci, spre a descoperi în toate ținuta solemnă a

Gânditorului de la Hamangia. Tânăr, vârstnic, acasă, în pădure printre sălbăticiuni, în barcă, în căruță, cu bastonul, cu undița sau cu pușca, șezând în fotoliu sau pe un trunchi de copac, călcând pe covoare persane sau pe poteci desfundate, țăran sau orășean, îmbrăcat elegant, cu lavalieră sub guler și cu pălăria imensă ca o farfurie zburătoare pe creștet, cu jocul pe umeri și pantalonii bufanți vârați în bocanci ghintuiți, mereu într-o muțenie de sfinx, Sadoveanu este neconținut același. Ochii albi și obrazul încremenit nu comunică nici o emoție. Omul trebuie să fi avut ceva din placiditatea și amoralitatea fenomenelor naturale datorate trăirii pe un alt tărâm. Nu ne face impresia gânditorului interiorizat, ci a celui care visează cu ochii deschiși la o lume numai de el văzută. Privirea pare absentă. Uneori, borurile pălăriei îi ascund ochii sub un văl întunecat. Obrazul uriaș pare rotunjit dintr-o piatră moale și grea, ce trage în colțurile gurii, în cute adânci, închipuind o mască de o inexplicabilă măhnire. Figura de divinitate enigmatică a lui Sadoveanu e una a unui Budha autohton”), Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, în proză, la care se adaugă poezii: G. Bacovia, Tudor Arghezi („După Eminescu cel mai mare poet român și unul dintre cei mai de seamă ai lumii din secolul XX”). Apoi Mateiu I. Caragiale, Ion Pillat, Camil Petrescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Anton Holban, M. Blecher, G. Călinescu, la care se adaugă Vasile Voiculescu, B. Fundoianu, Al. Philippide, Emil Botta, Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Ionel Teodoreanu, Gib I. Mihăescu, Felix Aderca, Dinu Nicodim, Constantin Stere, H. Bonciu, Ion Marin Sadoveanu. În a treia generație de critici maioreșcieni sunt prezentați Paul Zarifopol, Perpessicius, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu. Generația 1927 e ilustrată

de Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu, Emil Cioran. Cu **Avangarda** se încheie practic evoluția firească a literaturii române în cadrele ei naturale. Urmează capitolul **Contemporanii**, cu falia dintre 1948-2000, începând cu **Un lustru de tranziție**, înaintea experienței **Realismului socialist**, pentru ca o atenție îndreptătită să-i solicite mai apoi **Noua literatură**, începând cu generația 1960, urmând cu **Postmodernismul** și, în fine, radiografia peisajului literar de după 1989. Autorii aleși, asupra cărora stăruie, au evidentă valoare literară și nu voi comenta criteriul selecției. O istorie literară nu este totuși, un dicționar care să tindă a cuprinde în exhaustivitate pe toți cei care scriu. *Panorama* se dovedește a fi rezonabilă și din acest punct de vedere.

Cum spuneam la începutul acestor rapide considerații, **Istoria literaturii române pe înțelesul celor care citesc** nu e, totuși, una destinată elevilor, cum cată Nicolae Manolescu a ne amăgi. Ea este un amplu eseu mozaicat, polemic, asupra evoluției literaturii române, înțeleasă în ordinea ei beletristică, menit a propune un alt unghi de interpretare și de înțelegere a fenomenului în sine, dincolo de anchilozata modalitate de predare în școli a literaturii române conform unor cutume tradiționale, demers care se poate fi parcurs, la o adică, și ca un roman captivant, dar de către un public deja școlit, instruit, citit, el putând fi astfel o reală lectură suplimentară, menită a deschide ochii și mințile celor interesați, asupra unor concepte moderne de receptare critică a dinamicii creației literare. În orice caz, cine crede că poate învăța istoria literaturii române după eseu lui Nicolae Manolescu se înșală. Pentru că e departe de a fi un *manual*, ceea ce, sunt convins, nici autorul nu și-a dorit.

În ce privește proza modernă, încadrarea operelor se face prin raportare la cele trei categorii – doricul, ionicul și corinticul - pe care le cunoaștem teoretizate mai demult și care au devenit operante de-acum, curent, în studiul școlar al prozei noastre literare.

lector

E adevărat însă că cea mai mare parte a călătorilor nu mergeau spre Câmpu Lung pentru serbarea inaugurării bustului lui Radu Negru, fiind-că pentru această serbare nici nu se făcuse invitațiuni în mod oficial, ci mai toți, avînd familiile instalate în capitala Muscelului, profitau de cele două sărbători pentru a merge la neamuri.

Puterea, opoziția și statuia lui Negru Vodă

Același eveniment public este prezentat în mod triumfalist de către presa aservită puterii, în timp ce presa de opoziție îi caută orice cusur pentru a-l critica și discredită.

Acest spectacol grotesc ne este servit, zi de zi și seară de seară, de către ziarele și televiziunile românești. Numai că obiceiul nu e unul contemporan, ci își are vechi rădăcini prin părțile noastre. Iar o astfel de contradicție gazetărească s-a iscat, la sfârșitul secolului al XIX-lea, și în legătură cu inaugurarea, la Câmpulung, a statuii lui Negru Vodă...

„Ca să ne înalțe inimile și să ne procure niște momente din cele mai fericite”

15 august, 1898, centrul Câmpulungului. În capătul de nord al Bulevardului Pardon, în dreptul bisericii „Sf. Nicolae”, are loc o ceremonie publică: este momentul dezvelirii statuii voievodului Negru Vodă, patronul istoric al capitalei Muscelului. Sunt de față oficialități locale care, după moda vremii, își etalează mustați mândre, membri și delegați ai guvernului trimiși special de la București, un adjutant regal, moșneni și țărănci în splendide straie muscelene de sărbătoare, precum și un număr foarte mare de localnici, dar și de vilegiaturiști veniți la sfârșit de săptămână pentru o cură de aer curat la Câmpulung. Se țin discursuri patriotarde, au loc ceremonii simbolice, se prezintă conferințe pe teme istorice, se immortalizează momentul pentru posteritate. Nu lipsesc din decor muzica militară, soborul de preoți pentru sfințire și nici steagurile tricolore și ghirlandele de brad, coroanele de flori și covoarele populare care pavoazează, în mod festiv, bulevardul. În ceea ce privește statuia, aceasta este un bust clasic turnat în bronz, cu detalii foarte fine, de către sculptorul localnic Dimitrie Mirea, o lucrare premiată la Paris și realizată pe banii adunați prin subscripție publică de către moșnenii musceleni. Statuia îl

La inaugurare au luat parte dl Haret ministrul instrucțiunii publice, dl E. Stătescu, gr. Tocilescu, majorul Gratzovski adjutantul M.S. Regelui, generalul Brătianu, un imens public din moșnenii lui Radu Negru din Câmpulung și jur, precum și câți se află aici în vilegiatură, de cari și eu mă țin.

Pe cele patru margini ale pedestalului, pe care e așezat frumosul bust, se află următoarele inscripții. „In anul 1898, August 15. In zilele Regelui Carol I, Fundatorul Regatului Român; Câmpulungul, primul scaun domnesc, Salută chipul de bronz al urzitorului țarei românești, Memoriei luceafărului Basarabesc, admiratorii gloriei străbune închină acest monument”...

Monumentul a fost așezat în capătul de din sus al drăgălașului bulevard. După celebrarea serviciului d-zeesc, pe la oarele 12 muzica a intonat rugăciunea obicinuită, după care s'a început șirul vorbirilor, care de care mai frumoase și mai însuflețitoare. Cel dintâiu a vorbit președintele comitetului de inițiativă pentru ridicarea monumentului, d. Sachelarie, mulțumind contribuenților, artistului Mirea, arhitectului Săvulescu. După aceea primarul orașului ia în primire monumentul. După primar a vorbit un învățător din Rucăr, despre care sat se susține, că e întemeiat de însuși Radu Negru. A depus și o frumoasă cunună.

D. ministru Haret într'o vorbire mai lungă a preamărit memoria marelui Voievod. După dânsul au mai vorbit alți doi d-ni despre însemnătatea monumentelor, ear' la orele 3, renumitul archeolog Gr. Tocilescu, a ținut o conferință despre viața lui Radu Negru, a cărui ființă unii istorici o dubitau. Seara a fost bal și o însuflețită comună petrecere, cari cu toatele au contribuit, ca să ne înalțe inimile și să ne procure niște momente din cele mai fericite.

Bârseanul.

Câteva precizări sunt necesare pentru a înțelege contextul politic al aceluși moment. La putere se aflau atunci roșii (adică liberalii), iar „Tribuna Poporului”, deși era un ziar din Arad, avea tot interesul să prezinte evenimentul în culori favorabile, de vreme ce guvernul de la București susținea lupta de emancipare a românilor din Transilvania, aflați atunci sub guvernarea dualistă austro-ungară. Chiar pseudonimul corespondentului, acela de „Bârseanul”, denotă faptul că autorul articolului era din Brașov (sau din Țara Bârsei) și, deși el lasă să se înțeleagă că se număra printre turiști, este evident că a participat ca un invitat la acest eveniment local. Oricum, tonul articolului său este unul vădit festivist, laudativ, iar după toate acțiunile din program și cuvântările pompoase, să reținem că au urmat un bal și o petrecere la care oficialitățile s-au dres după eforturile de a ține discursuri și după tot consumul fizic și psihic de a participa la această inaugurare istorică, din capătul de sus al „drăgălașului bulevard”...

Călători mutați abuziv din vagoane și chef pe banii adunați de polițai

Fiind însă anii în care Caragiale atinsese gloria literară inspirându-se din viața politică românească, am căutat să aflăm și punctul de vedere al opoziției legat de același eveniment.

Iar oficiosul albilor, adică al partidei conservatoare, este cât se poate de edificator în acest sens. Iată, deci, amplul reportaj publicat în ziarul „Epoca”, din 18 august, 1898:

Inaugurarea monumentului lui Radu Negru în tren de plăcere

Lume multă, foarte multă a plecat Vineri seara din București, cu trenul de plăcere, pentru Câmpu-Lung.

Inaugurarea statuii lui Radu Negru Basarab, în prezența lui Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor (în dreapta soclului), a primarului Petre Zamfirescu (în stânga soclului) și a altor oficialități. (Din albumul „Chipuri de odinioară din Muscel”, autor Adrian Săvoiu ș.a.)

E adevărat însă că cea mai mare parte a călătorilor nu mergeau spre Câmpu Lung pentru serbarea inaugurării bustului lui Radu Negru, fiind-că pentru această serbare nici nu se făcuse invitațiuni în mod oficial, ci mai toți, avînd familiile instalate în capitala Muscelului, profitau de cele două sărbători pentru a merge la neamuri. Trenul era înțesat. Compartimentele celor două vagoane directe pentru Câmpu-Lung erau arhipline, și galeriile mai pline decât compartimentele. Printre călători, erau și d-nii maiori Gratzovski adjutant regal, delegat a lua parte la serbare. d. Gr. Tocilescu, distinsul archeolog, și d. Eugeniu Stătescu.

Inghesuți ca vai de lume, cu chin cu vai am făcut drumul pînă la Golești. D. Stătescu, care nu putea suferi mulțimea din vagonul direct pentru Câmpulung, ocupase patru locuri, o canapea întregă dintr'un alt vagon de cl. I. lăsînd ca restul călătorilor, cari mai mult decât d-sa plătise locurile în regulă, să stea în picioare pe galerie. Un tînăr frances, agregat de la Sorbona, care venea tocmai în munții Muscelului pentru diferite studii, observînd acest lucru, a rămas uimit de atîta nesimțire și nu s'a sfiit să manifeste prin viu graiu indignațiunea sa.

La Golești, fiind-că d. Stătescu ocupa un vagon care nu era destinat pentru Cîmpulung, s'a găsit cu cale, pentru ca să nu mai deranjeze pe Excelența sa, făcîndu-l să schimbe vagonul, să se spună că vagonul în care este d. Stătescu merge direct la Cîmpulung, și că pasagerii din vagoanele de clasa I pe care era placarda purtînd inscripția: București- Golești- Cîmpulung, să se mute în alte vagoane. Acest lucru a produs o zăpăceală nemaipomenită. Numai cîți-va din călători au prins de veste de această schimbare, pe care nici nu s-au ostenit ca să o anunțe cei de la căile ferate,- iar cea mai mare parte dintr'înșii, bizuiți că ocupă locuri în vagonul direct spre C.-Lung, nu s'au mai

„Drăgălașul bulevard” din Câmpulung, așa cum arăta în primii ani de după inaugurarea bustului lui Negru-Vodă. Ilustrație din colecția ing. Gh. Chița

reprezintă pe Negru-Vodă purtând coroană voievodală și barbă lungă, pieptănată atent.

Dar să vedem, păstrînd pe cât este posibil ortografia epocii, cum a fost relatat evenimentul în ziarul arădean „Tribuna Poporului”, nr. 157 din 20 (1) august 1898:

Inaugurarea monumentului lui Radu Negru

(Corespondență particulară a „Trib. Pop.”, Câmpulung, 29 August 1898)

Un popor care nu știe cinsti memoria bărbaților aleși, nu e vrednic să trăiască. Cetățenii câmpulungeni însuflețiți de adevărul acestei aserțiuni, încă înainte de asta de trei ani au adunat paralele trebuincioase ridicării unui vrednic monument Voievodului Radu Negru, care din Țara Oltului trecînd munții a pus temeiul țării românești.

Bustul este lucrat de Mirea, un cunoscut artist al nostru, care după cum am aflat e de naștere câmpulungean. Lucrarea artistică a fost premiată la Paris. Pedestalul, pe care s'a așezat bustul, e din peatră, lucrat de arhitectul Săvulescu.

deranjat și... s'au trezit după o jumătate de oră, la Pitești!

După atâtea și multe alte peripeții și necazuri, bieții călători au sosit la Cîmpulung, cu o întârziere de o jumătate de oră. Aci alte surprize.

Administrația locală, în așteptarea vizitei mărețelor personaje, angajase toate birjele din oraș, așa că toți călătorii, cu copii și încărcăți de bagaje, au trebuit să aștepte pînă după miezul nopții în sala de așteptare a gării; o sală murdară, în care o singură lampă murdară după vremuri, răspîdea o slabă lumină și un miros infect.

Monumentul lui Radu Negru

Monumentul lui Radu Negru este ridicat din inițiativă cu totul privată. Nici comuna și nici județul, nu numai că n'au contribuit cu nimic la acest monument, dar nici n'au ajutat moralmente pe comitetul de inițiativă în lucrarea sa.

Sunt trei ani și mai bine de când obștea moșnenilor Cîmpulungeni, descendenți ai moșnenilor improprietăriți de Radu Negru Voevod, s'au gîndit la ridicarea unui monument marelui Voevod, care a pus bazele țării Românești.

Din sinul moșnenilor și din alte persoane, s'a ales în acest scop un comitet care a reușit, după multă trudă, să ducă la bun sfîrșit opera lor.

Bustul lui Radu Negru este lucrat de cunoscutul artist Mirea, - și el moșnean Cîmpulungean - lucrare care a fost premiată la Paris și pentru care artistul a obținut recompense și onoruri. Piedestalul pe care este așezat bustul, este tăiat în piatră din carierele din Albești Muscel, și lucrat după planurile făcute în mod gratuit de d. archi. Al. Săvulescu.

Între colonadele celor patru laturi ale piedestalului sunt lipite patru plăci de marmură neagră, purtînd inscripțiunile: "În anul 1898, Aug. 15. În zilele Regelui Carol I, Fundatorul Regatului Român; Cîmpulungul, Primul Scaun Domnesc, Salută chipul de bronz, al ursitorului țării Românești; Înălțatu-s'au chipul lui Radu Negru Basarab, descălicătorul țării Românești; Memoriei luceafărului Basarabesc, admiratorii gloriei străbune, închină acest monument".

Monumentul este așezat în capătul din spre Nord al bulevardului orașului, cu fața în lungul bulevardului.

Inaugurarea

Ca și pentru ridicarea lui, nici la inaugurarea monumentului administrația n'a dat mîna de ajutor comitetului.

Prin munca și străduințele sale, comitetul a decorat cu ghirlande de brad și cu drapele naționale patrulaterul în care este așezat monumentul, și a rugat pe cetățenii cîmpulungeni să decoreze casele lor cu scoarțe și drapele. Primarul orașului, pretextînd că n'are nici un ban în casă, drept umbrar, a întins pe patru beldii de teiu, un zablău murdar și pătat de unsoare.

Cu toată această vădită rea voință din partea administrației, încă de dimineață mulțimea se adunase în număr foarte mare la locul serbarei. În afară de cîmpulungeni și de vizitatorii stațiunii, țărani din mai toate comunele învecinate veniseră la serbare. Înghiesuiala era înspăimîntătoare; nu-ți puteai trage sufletul. Nici o ordine, nimic.

Cu trenul de 11 au sosit pentru serbare d-nii ministru Haret, și general Brătianu din partea ministrului de războiu. La orele 12 se începe serbarea. Un comisar striga de departe:

La o parte lume!

Era semn că vine ministrul.

În adevăr, d. Haret, însoțit de directorul prefecturii, sosește la monument, unde cu o oră mai înainte luaseră loc adjutantul regal, d. Brătianu, magistrații tribunalului local, funcționarii prefecturii, corpul didactic și ofițerii garnizoanei.

Discursuri

Aprilie 2015

După oficierea serviciului divin, muzica intonează rugăciunea.

Cel d'întîi care ia cuvîntul este d. Sachelarie, președintele tribunalului local președinte al comitetului de inițiativă și pentru ridicarea monumentului. În puține, dar bine simțite cuvinte, d-sa arată marea importanță a acestui monument. Mulțumește obștei moșnenilor, artistului Mirea, arhitectului Săvulescu și tuturor cari au conlucrat la această operă de adevărat patriotism, și termină urînd sănătate Regelui și întregii familii regale.

D. Zamfirescu, primarul orașului, mulțumește și d-sa obștei moșnenilor pentru opera lor, și ia în primire Monumentul.

D. Nae Năstăsescu, Invățător, din Rucăr, în numele rucărenilor ține o cuvîntare plină de patriotism. Spune că rucărenii cred că satul lor este fundat de marele Voevod, sunt dovezi pentru aceasta, și vin să depună o coroană pe monumentul marelui Voevod, ca dovadă de admirațiune și recunoștință pentru Intemeietorul țării, după cum și acum sunt gata să alerge cu toții la prima chemare a Marelui Nostru căpitan, cînd va fi vorba de apărare a țării.

D. Haret, ministrul cultelor, în cîte-va cuvinte, arătînd mărirea Voevodului a cărei memorie se serbătorește, spune că și acum trebuie să fim mîndri, că am știut să păstrăm și să ducem bine țara pe care a întemeiat-o Radu Negru. Au mai ținut apoi d-nii învățători Ionescu și d. dr. Sache Ștefănescu, două lungi discursuri, arătînd cel d'întîi importanța momentelor istorice și cel d'al doilea viața și faptele mari ale lui Radu Negru. Poetul D. Nanu a recitat versuri făcute de ocazie.

După Serbare

La orele 1 și jumătate, serbarea s'a sfîrșit. Ministrul și cele l'alte persoane oficiale au fost invitate de primar la un dejun, care s'a servit în grădina restaurantului Carpați, în sunetele muzicii militare și a unui taraf de lăutari. După cum însuși primarul spunea, nefiind fonduri în casa comunală, acest dejun s'a plătit din bani strînși cu talerul de polițaiul orașului, un fel de subscripție publică făcută de cetățeni și de vizitatori.

După dejun, pe la orele 2 și jumătate, ministrul Haret cu Primarul și ceilalți oficiali, s'au fotografiat la picioarele monumentului.

La orele 3, d. Gr. Tocilescu, eminentul arhitect și istoric, a ținut o foarte interesantă conferință publică în saloanele clubului militar, despre Radu Negru Voevod, arătînd cu documente arheologice și cu date neîndoelnice, existența marelui Voevod, contestat de unii istorici.

Seara, mare bal și serbare în grădina publică, în folosul sârăcilor.

Primarul a întins pe patru beldii de tei un zablău murdar și pătat de unsoare

După cum se poate lesne observa, festivitatea inaugurării statuii lui Negru-Vodă e un bun prilej pentru ziarul conservator de a-i critica pe liberalii aflați la putere. „Trenul de plăcere” către Cîmpulung era, de fapt, un adevărat calvar pentru călătorii de rînd, înghesuiți în cele două vagoane care aveau ca destinație capitala Muscelului. Aflăm că aglomerația, și din compartimente, și de pe galerie (culoar), nu era determinată doar de ziua de vineri, ajun al unei vacanțe de sfîrșit de săptămână la Cîmpulung și în împrejurimi, ci și de nesimțirea lui Eugen Stătescu, unul dintre liderii de marcă ai partidului aflat la putere, cel care, spre indignarea publică, ocupase singur o canapea dintr-un compartiment. Mai mult, pentru ca înalta față liberală să nu fie deranjată cu transbordarea în vagoanele de Cîmpulung, în stația Golești, șeful de tren a decis schimbarea destinației

acelui vagon și obligarea călătorilor din tren să se mute, cu copii și bagaje. De aici, pățania unora care, deși urcaseră corect la București în vagoanele de Cîmpulung, s-au trezit la Pitești! Nici gara Cîmpulungului nu e scutită de critici, reporterul „Epocii” criticînd starea sălii de așteptare, „o sală murdară, în care o singură lampă murdară după vremuri, răspîdea o slabă lumină și un miros infect”. Continuă și calvarul călătorilor aduși cu întârziere de la Pitești, care au constatat că nu puteau ajunge în oraș, fiindcă birjele fuseseră rezervate pentru transportul oficialităților venite de la București.

În ceea ce privește ceremonia propriu-zisă, desfășurată a doua zi, se subliniază faptul că statuia a fost ridicată exclusiv din donații private, „nici comuna și nici județul, nu numai că n'au contribuit cu nimic la acest monument, dar nici n'au ajutat moralmente pe comitetul de inițiativă în lucrarea sa”. Ceea ce, așa după cum se întîmplă și astăzi, n-a împiedicat oficialitățile locale să confişte evenimentul pentru a-și face imagine electorală. Singurele puncte comune cu reportajul din „Tribuna Poporului” sunt evidențierea meritelor și a eforturilor moșnenilor patrioți, a sculptorului Dimitrie Mirea și consemnarea, mai în detaliu în „Epoca”, a prezenței și a discursurilor reprezentanților localnicilor care au contribuit la realizarea monumentului. Ca și astăzi, atunci cînd ești în opoziție, ții partea cetățenilor, fiindcă trebuie doar să le cucerești votul!

Atmosfera se completează prin apariția ministrului Spiru Haret, sosit sîmbătă, „cu trenul de 11”, și adus cu alai format din comisarul de poliție (care, ca un adevărat Ghiță Pristanda, îndepărta lumea din calea reprezentantului guvernului) și din directorul prefecturii. Cu întârziere de o oră (obicei balcanic!), festivitatea începe și regăsim aceleași șabloane ca și astăzi, cu sobor de preoți, oficialități mici și mari înghesuite la prezidiu, inmuri și versuri patriotice, steaguri și coroane de flori, cuvîntări pline de patos,

Statuia lui Radu-Negru, un obiectiv turistic preferat de către vilegiaturii de odinioară. Ilustrație din colecția ing. Gh. Chița.

aplauze și gesturi teatrale, cu valoare de simbol, toate acestea derulându-se timp de aproape două ore.

„Epoca” nu îl iartă pe primarul Cîmpulungului, (Petre) C. Zamfirescu, cel care „pretextînd că n'are nici un ban în casă, drept umbrar, a întins pe patru beldii de teiu, un zablău murdar și pătat de unsoare”. Organizarea, pusă indirect tot pe seama primarului, lasă și ea de dorit („Înghiesuiala era înspăimîntătoare; nu-ți puteai trage sufletul. Nici o ordine, nimic”), în schimb, caragielescă pe deplin e scena în care polițaiul orașului umblă cu talerul (disc pentru adunat cheta) printre localnici și vilegiaturii pentru a aduna banii cu care să se achite consumația mesei festive de la restaurantul „Carpați”, un dejun la care oficialitățile de la București au fost delectate cu fanfara militară și cu un taraf de lăutari! În fine, după masa de prînz, cu burțile pline, oficialii s-au pozat mîndri lângă statuie, iar festivitatea a continuat cu o conferință despre

(continuare în p. 22)

restituiri

TAINA SCRISULUI ROMÂNESC. Paisprezece „basne” filologice
8. O NUNTĂ FĂRĂ SOACRE

Vă mai amintiți de *Nunta în codru* a lui Eminescu? În 1884, imediat după apariția ediției princeps, colonelul Ioan Alecsandri, diplomat, fratele poetului, îi scria lui Titu Maiorescu să-și arate admirația față de volum și evoca, între altele, momentul citirii poemului *Călin* în cenaclul „Junimii”, zice el: „sunt acum vreo zece ani”.¹ Poemul a fost publicat în noiembrie 1876 (după ce fusese citit în public prin 1874 - 1875, ca să iasă numărătoarea temporală a colonelului). Și Mite Kremnitz amintește că Eminescu a citit acest poem după o cină, în casă la ea.² Insistăm, pentru că iată ce mai spune colonelul despre versurile din finalul poemului: „au fost recitate de autor nu mai știu de câte ori.” Eminescu își citea așadar, de mai multe ori poeziile, ori anumite pasaje din poeziile mai lungi. Motivația ar putea fi simplă: asistenței îi plăcea textul ori autorul cum și-l citește. De ce, însă, poemul nu a fost publicat între 1874-1876, când era citit de atâtea ori în cenaclu?

Cred că este mai degrabă o chestiune de discuție a textului, de accente în recitare, de sensuri pe care numai autorul le subliniază, trebuind să convingă pe cineva sau să câștige singur fermitatea convingerii, și mă bazez exact pe text - care conține câteva zone de aparentă neclaritate. Iată, de pildă, portretul Craiului din „Călin” în prima apariție: *O tu crai cu barba 'n noduri ca și călții când nu-i perii, / Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și pusderii, / Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți, / Să oftezi după ta fată cu ciubucul între dinți? / Să te primbli, și să numeri scânduri albe în cerdac? / Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac, / Alungat-o ai pe dânsa, ca departe de părinți / În coliba împistrită ea să nasc'un pui de prinț. / În zadar, ca s'o mai cate tu trimiți în lume crainic / Nimeni n'a afla locașul, unde ea s'ascunde tainic.* Las deoparte faptul că poetul spune “departe de părinți”, deci presupune părinții fetei, tatăl și mama. Iată, însă, portretul craiului în final: *„El pe capu-i poartă mitră și-i cu barba peptănată, / Țapăn, drept, cu skiptru 'n mână șade 'n*

înțeles, la recitarea de către poet, ca „*O nuntă împărătească*”.

Și iată o observație de punctuație care ne atrage atenția. În edițiile noastre actuale avem așa: *Căci din patru părți a lumii împărați și împărătese / Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese.* În „Convorbiri literare”, însă, este așa: *Căci din patru părți a lumii împărați, și împărătese, / Au venit ca să serbeze...* În textul original, din “Convorbiri”, nu este vorba de perechi: împărați și împărătese, împărați cu împărătesele lor. Această virgulă înainte de și, repetată la final de vers, înseamnă că au venit împărați din toate părțile și împărătese din toate părțile, să zicem împăratul de Cluj și împărăteasa de Brăila. În fond, și Muma pădurii este o împărăteasă - dar nu are pereche, nu există un „tatăl pădurii”. Această virgulă ne atrage atenția asupra celorlalte personaje mitice care vin la nuntă. Într-adevăr, cum stau alături fără să se certe *feții frumoși cu păr de aur și zmeii cu solzii de oțel?*

Este o lume a contrariilor încă neîmperecheate, neantagonice. Dar cum să înțelegem pasajul cu *nunul mare* care este *soarele și nuna mare* care este *luna*?! Pot să cunune soarele și luna, când lor înșile li se interzice nunta pentru că sunt frate și soră?! Încă o dată deducem că perechile nu sunt însă organizate, aranjate în cupluri, nu au conștiința dublului ontologic. Abia această nuntă din codru le ordonează, pentru că este nunta munților, este prima nuntă din cosmos, nunta primordială.

Am anticipat concluzia, dar să privim, în continuare, aranjamentul acestei *mese mari* întinse în poiană: *Socru roagă'n capul mesei să poftească să se pună / Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mândra lună / Și s'așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul.* Care este, aici, aranjamentul, ordinea pe vârste și ranguri? Stau nunii, soarele și luna, alături în capul mesei? Dar... capul mesei este cap pentru doi? Dar craiul unde stă? Nouă ni se suprapun imaginile, ne apare în minte fluturul din nunta găzelor care este tras în cojița de alună, care se mișcă așadar. În realitate, socrul mare este nemișcat de la început, stă în jilț cu spată, are skiptru, pași: este împăratul așezat în tron. Nu este posibil ca el să ocupe alt loc la o masă mare întinsă - decât capul mesei. Urmează că trebuie să recitim textul - și într-adevăr jocul apostrofulor ne-a scăpat până acum. Vedeti: el e cu skiptru 'n mână (apostrof larg, cu spațiu: se accentuează *skiptru*) *șade 'n perine de puf* (la fel: se accentuează *șade*, cu sensul este bine așezat, țapăn etc). Dar apoi: *roagă'n capul mesei*, apostroful este strâns, nu mai e pauză, se citește expresia legat și se accentuează *capul mesei*. Cu alte cuvinte: nu roagă să se pună în capul mesei soarele și luna, ci roagă *din capul mesei* să poftească, să se pună, să se așeze, mesenii: soarele la dreapta lui - să zicem, luna la stânga, iar apoi ceilalți, pe ani și ranguri. Acest apostrof strâns are sens și trebuie păstrat și înțeles în mod dialectic, în sistem cu apostroful larg. Vedeti cum curge fraza: roagă să se pună *nunul mare*, (...) și *pe nună*. Nu este același regim: să se pună *nunul* și *nuna*, articulat, sau roagă *pe nun* și *pe nună*, cu regimul prepoziției. Îmi pare rău pentru editorii lui Eminescu, dar, iarăși netezesc textul scoțând virgula: *Să poftească să se pună / Nunul mare, mândrul soare și pe nună, mândra lună.* Regimul verbului trebuie păstrat, și aici este acesta: *pe nună* dictează. Verbul regent este *roagă*, pentru că nu se poate zice: *să poftească să se pună pe nună*, ci *nuna*. Urmează ca *să poftească să se pună* este expresie cu sensul să se așeze. Socrul mare repetă, oarecum, din capul mesei: „Hai, pofțiți de vă puneți.”

Toate aceste nuanțe ale textului se găsesc în punctuația originală a poemului, dar sunt șterse de editările succesive. Dl. profesor Adrian Voica, ilustrul eminescolog ieșean, îmi spune (comentăm mult pasaje obscure) că nu se poate, trebuie să fie o greșeală a lui Eminescu, o atracție de la *nunul mare* către *socrul mare*, ori că acesta e „mare” pentru că este important etc. Aceleași argumente mi le aduce D-na profesoară Lina Codreanu, atrăgându-mi atenția, în plus, că „greșeala” lui Eminescu a fost sesizată și că dânsa chiar le explică elevilor nepotrivirea. Refuz să accept. Un martor al lecturii poemului ne spune că asistența l-a rugat pe autor să reia pasajul „nu mai știu de câte ori”. Cum să fi greșit din neatenție autorul de tot atâtea ori? În Junimea erau oameni cu carte între care Lambrior, un filolog strălucit, Vasile Burlă, clasicist, Vasile Pogor: față de o asemenea asistență nu greșești - ori, dacă ai greșit, revii cu scuzele de rigoare. Tot colonelul Alecsandri: „*Acea întrunire a fost ilustrată (...) și prin demonstrațiile mele cam zgomotoase în favoarea acelei poezii.*” Au fost, deci, discuții, dezbateri - chiar zgomotoase: iată adevărul, iată de ce n-a fost publicat poemul prin 1874-1875, când s-a citit. Pentru aceeași perioadă (anul 1876 când a fost publicat poemul) avem mărturia lui Nicu Gane: el împreună cu Eminescu și Ion Creangă mergeau săptămânal la tipografia “Convorbirilor” să urmărească textele, să corecteze. Avem o mărturie indirectă că Eminescu era extrem de exigent cu tipărirea poeziilor sale la Iași: Nicolae Iorga semnaleză o greșeală de tipar la *Melancolie* (același an, 1876), și independent de el semnaleză aceeași greșeală de tipar în același loc Mihail Dragomirescu, apoi Gr. Scorpan: e vorba de *spâlpi* în loc de *stâlpi*: ei bine, exemplarul din Biblioteca Academiei Române nu are această greșeală, aici citim corect: *stâlpi* - ceea ce înseamnă nu că s-au înșelat trei editori ai lui Eminescu, ci că *există și exemplare cu greșeala respectivă*. Păi... asta înseamnă că cineva a sesizat, a oprit procesul de tipărire, a corectat - și a dat drumul mai departe mașinii, rezultând exemplare cu greșeala respectivă și exemplare corectate. (Pe unde am avut ocazia, prin biblioteci, am verificat - dar n-am găsit, încă, volumul cu greșeala)...

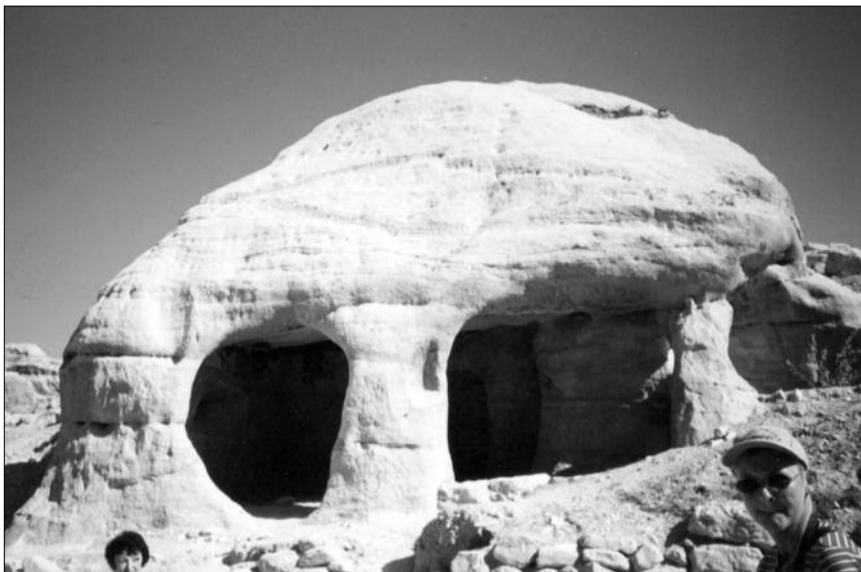
Nu pot accepta, aici, neatenția autorului. Jocul virgulelor și al apostrofulor, adică basorelieful textului, este șters de editorii succesivi pentru a simplifica, pentru a păstra textul în basm, în poveste. Mai degrabă ne e greu nouă să acceptăm că Eminescu trece dincolo de pastel, poveste etc. - discutând nunta din punct de vedere metafizic. Pentru nu este nici o îndoială: tatăl lui Călin-Sburătorul nu poate fi altcineva decât Demiurg iar acesta nu are soție. Celălalt crai, “cu barba-n noduri”, este reflexul, urma în omenesc a Sa (după teoria devenită loc comun că regii sunt de origine divină). Codrul, pe de altă parte, este categoria filosofică grecească *hylé*, cu sensul *materie, natură*. În *Călin* (*file din poveste*) se anunța prima așezare în cupluri a cosmosului, Demiurg întemeiază în lume nunta ca idee, de la aște la găze. Prezența Sa în capul mesei, între soare și lună, le întrerupe (interzice) unirea, ca în tradiția populară..Unde mai este această tradiție dacă cei doi aștri sunt nuni adevărați, deci uniți prin nuntă ei înșiși?

Dar... unde este apostroful în scrierea limbii române? Povești sunt toate în lumea asta...

¹ Vezi O scrisoare a D-lui Iancu Alecsandri adresată***, în „Convorbiri literare”, 1 iulie 1884.

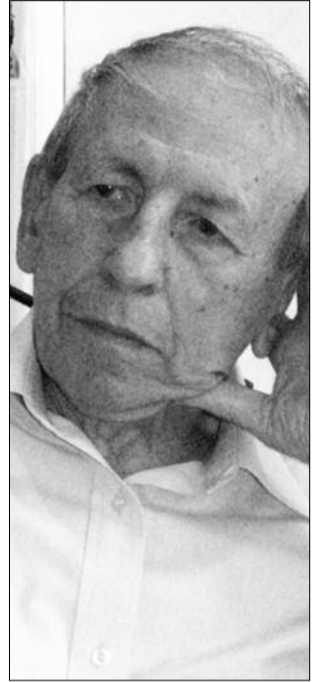
² Mite Kremnitz: Amintiri fugare despre Eminescu, în I. E. Torouțiu, Studii și Documente literare, Vol. IV, p. 24-25.

Cum să fi greșit din neatenție autorul de tot atâtea ori? În Junimea erau oameni cu carte între care Lambrior, un filolog strălucit, Vasile Burlă, clasicist, Vasile Pogor: față de o asemenea asistență nu greșești - ori, dacă ai greșit, revii cu scuzele de rigoare.

perine de puf / Și cu crengi îl apăz pagii de muscuțe și zăduf. Observați, însă, că n-am dat primul vers din această descriere simetrică. Acest vers ne pune în mare încurcătură, căci zice așa: „*Iată craiul socru mare rezimat în jilț cu spată.*”

Cum să fie *socrul mare*, când este tatăl fetei? Ar fi trebuit: *Iată craiul socru mic* (pentru ritm: *iată craiul socru micu*, unde -u final se citește). Pe de altă parte, dacă este cu adevărat socru mare, înseamnă că este tatăl lui Călin. Nunta este în codru, nu în palatul fetei, unde urcase Călin ca Sburător pe stânci. Are, apoi, mitră pe cap, skiptru în mână, stă rezimat în jilț: este un adevărat împărat. Însuși colonelul Ioan Alecsandri ne spune că pasajul a fost

DAN DIAMANT

Fata care mătură pe peron. Pe jumătate țigancă. Pe jumătate civilizată. De tipul celor care vând flori în piață. Care pozează pictorilor de biserici pentru Maria Magdalena. O... de-ar fi cunoscut-o Rafael !

A ghicitoarelor care le dezghioacă destinul trecătorilor în podul palmei. Fascinantă. Amuzantă. După ce strânge într-un purcoi cât o căciulă frunzele zburate de vânt, se așează în fața lui. Frântă într-o parte, sprijinită în coada mătării ! Își mijeste privirea cu ochii de-abia crăpați. Și tace. El își alunecă privirea între sânii fetei. Îi freacă buzele, dar nu se rosteste.

- Nu ți-e frig ?

- Și ce...

Stă în fața lui ca o statuie. Cu un zâmbet pentru nimeni. Fusta sumeasă pe un șold. Pulpele goale. Negre. Prăfuite.

- Nu ți-e foame ?

Înțepenit în culcușul din cartoane, el face pe mutul. Îl pătrunsese răcoarea până în măduva oaselor. I se încolăcise foamea în stomac ca o șerpoaică somnoroasă.

- Ți-e sete ?

- Și dacă, îmi dai tu să sug ?

- Șterge-te tu la gură !...

El chiar se șterge cu mâneca.

- Faci pe nebunul cu mine ?

- Vezi să nu te mănânc !

Chiar părea o fiară în bârlog. Fata își deschise un nasture la piept.

- De unde începi ?

Tânărul o luă peste picior.

- Te-au morfolit hamalii prin gară ? Te hârjonești cu frânarii ?

- Și ce-ți pasă ?

- Mie ? Nici cât negru sub unghie !

Se reazămă cu spatele de grămada de rădăcinoase pe care o avea în pază.

- Ești curios ?

- Stai cuminte ! Nu te cred fecioara fără prihană !

Ea dă cu mătura pe la picioare, niște gunoaie închipuite.

- Trebuie să încep cu cineva...

O pală de vânt stârnește frunzele îngălbenite. O scamă de nori alunecă pe cer. Două găze se ating în coarne...

- Cine ești ?

- Aia cu mătura ! Dar tu ?

- Cine știe multe, moare !

- Omoară-mă !

- Eu sunt nimeni, dacă vrei să știi!

- Domnule nimeni, îți arăt eu !

Aruncă mătura. Se leagănă pe picioare. Parcă dansează. Jocul fatal. Jocul șarpelui care își fascinează victima.

Noapte pățimașă. Până în zori.

- Cine ești ? Cine...

- Ce-ți pasă ?

- Zburătorul ? Înariptul care coboară pe coșul caselor să lase fetele și femeile tinere borțoase ? Un înger ? Un diavol ?

- Un om fără căpătâi! Vagabondul de după război ! Care nu poate să stea într-un loc... Să nu ai încredere în mine!...

*

Părăsise liceul din Caracal în ultima clasă. Băciuia cheiurile porturilor din Turnu Măgurele, Orșova, Corabia, Turnu Severin... Afaceri mărunte cu mărfuri în bagaje de mână: ceasuri, stilouri, parfumuri, brichete, săpunuri, oje, rimeluri, lac de unghii, agrafe, brățări, inele, mărgel, aparete de radio portative, sutiene, bichini, medalioane, cruciulițe, iconițe, suzete, biberoane. Când a mai prins cheag, a intrat în comerțul local dintre frontiere. Petrol în bidoane, sare în pungi, batoane de vanilie și scorțișoară, ciocolată, piper, unt topit, lapte praf, boia de

fire de lână și de cânepă, vopsele. Polițiști, contrabandiști, ghizi, pârători, ascunzători, acoperitori, trădători...Școala vieții!...

Când și-a strâns destul capital, s-a gândit să îndrăznească mai mult. În zilele de după încheierea războiului se părea că renasc afacerile de tot felul. Cum-necum, intră în relații de comerț pe plan internațional. Câștigă mult dintr-un transport masiv de pepeni în Austria. Marfă de sezon, dar perisabilă. Trebuia altceva. Investi în patru vagoane de morcovi, țelină, gulii, ceapă, usturoi, praz... Aștepta pe chei vaporul care să-l ducă spre izvoarele Dunării.

Se strecură în cortul lui improvizat din cartoane, din petice putrede și mușcăite ale unei pânze de corăbii și o foaie de tablă.

*

Fata cu mătura îl aduce aproape pe sus, ca pe un sac. Omul nu se ține pe picioare și l-ai putea crede mort dacă n-ar bolborosi cuvinte neînțelese.

Doi dinți sfărâmați, buzele crăpate, sânge pe la colțul gurii!

- Cum te pricopsiși cu pocitania asta ?

- L-am găsit pe plajă cu picioarele în apă. Cu câinii lângă el. Care îi dau târcoale, dar nu se apropie. Plin de muște și de furnici...

Lăsă mototolul jos și respiră adânc.

- Și mi l-ai adus mie cadou ?

- Nu era să-l las să moară singur pe nisip!

- Bine. O să moară cu mine aici, dacă asta îl face fericit...

- Curăță-i repede un morcov!

- Dar crezi că poate să înghită ?

- Să-i dăm zeamă, și înghite !

- De unde, din vârful cuțitului ?

Fata văzu aruncată o cutie de conserve goală și o clăți în Dunăre.

- Cred că merge !

Răzuiră un morcov și-i presară rumegușul cu o piatră. Nu obținură decât o pastă moale, pe care fata i-o îndesă bătrânului cu trei degete în gură.

- Dă din fălci, tăticule, n-am cum să mestec pentru tine !

- Ar trebui să-i strecurăm și niște baligă de cal pe nas...

Dar bătrânul se ridică într-o rână.

- Voi cine dracu sunteți ?

- Cine ne vezi !

- Nu sunteți cu ei ?

- Care ei ?

- Sau voi m-ați salvat din mâinile lor ?

- Visezi ?

- Eu știu ?

Se pipăie.

- Nu, că am oasele rupte!

- Eu te-am găsit, zice fata, pe nisip. Mai mult mort decât viu. Cu o cățea lățoasă lungită lângă tine.

- Stai, că-mi aduc aminte! Eram în cârciumă. În genunchi. Grăsanul ăla mă pusese să-i frec podelele ca să-mi dea ceva de băut. Au dat năvală niște derbedei. Veneau de la alt chef. Le ardea de distracție.

- Cuțu-cuțu, cuțu-na! Mi-au aruncat un crâmpei de salam, pe care l-am înfulecat așa cum eram, pe genunchi, printre mese, cu găleata de zoaie lângă mine. Pe urmă a venit unul cu o sticlă și mi-a turnat vin pe cap.

- Latră.

Am lătrat

- Urlă.

Am și urlat Și mi-a lăsat sticla pe jumătate, pe care am băut-o pe nerăsuflăte. Da, îmi aduc aminte... O femeie de-aia de-ale lor s-a dezbrăcat în pielea goală. M-au dezbrăcat și pe mine. Ca să umblu în patru labe, cu ea în spinare. O simțeam caldă pe șale! Și coastele între craci! Dar, când am mușcat-o de pulpe, a țipat. M-au bătut cu vârful pantofilor până să

leșin! M-au aruncat pe scări, și hainele după mine ...

Se târâse pe brânci până pe plajă. Să se sfârșească în foșnetul și-n vuietul fluvialului. Și-a tras hainele pe el alandala. Și s-a lungit pe nisip. Câinii vagabonzi s-au așezat pe burtă în jurul lui. Spre seară, o cățea, cu puii aruncați în Dunăre, s-a apropiat mai mult să-l lingă pe față și pe buze. Avea țetele doldora de lapte, nesupte de câteva zile. I-a morfolit sfârcurile între gingii. Și a slobozit-o de povară. Așa, pe jumătate leșinat...

*

- Târâtură !

- Ce ?

- Târfa de port de Dunăre !

- Înghite-ți limba ! Dacă mai zici o dată, ți-o vâr pe gât !

- Uite că zic !

- Aiurea ... Toată lumea știe că sunt măturătoare în acest port. Când sunt rugată, le ghicesc călătorilor. Le spun ce vreau eu, și ei mă cred. Mă pricep la povești!

- Curvă mică ! Știi meserie ca una bătrână! Ai început devreme !

- Dar nu era să te aștept pe tine.

- Ieși afară !

- Mă dai afară din palat, împărate ?

- Țiganca la palat, dă a râde bătrânul vagabond !

- Eu m-am născut într-o cocioabă, zice fata.

- Ia-ți mătura și pleacă ! Poți să-ncaleci pe coada ei!

Bătrânul se scarmână în barbă și țopăie... Întărită-i, drace!

- Spurcăciune!

Fata îl strânge-n brațe, își pune un picior peste el și îl sărută!

- Sunt sora ta, idiotule ! Geamănă! Ne curge în vine același sânge !

Bătrânul își face cruce.

- Doamne ferește !

- Ne-am întărcat din același lapte !

- Nu sug lapte de scroafă !

- Bă, ați înnebunit, strigă bătrânul. Dar cine să-l audă ?

- Frate de mumă și de tată !

- Te strâng de gât !

- Un bărbat și o femeie care au făcut dragoste pe această plajă. Pe urmă, marinarul a plecat și s-a pierdut prin porturile lumii. Dorul de ducă nu l-a lăsat într-un loc. Te-a bântuit și pe tine. Te-am pierdut când de-abia te ridicasei în picioare. Mama zicea că te-a răpit o șatră de țigani.

- Minți, minți, minți! Eu sunt hamal în portul ăsta de la primul război. Niciodată n-am auzit povestea asta. O femeie a fugit cu un neamț cu care avea un copil. Dar asta e altceva...

- Taci, vagabondule! îl întrerupe fata.

- Nu se potrivește. Totul este inventat de mintea ta bolnavă. Marinarul. Dorul de ducă. Șatra...

- Hai, că ai crescut orfan, să nu-mi spui mie că ai familie. Hai, că ai în tine ceva de țigan. Dor de ducă cât încape...

- Ghicitoare blestemată ! N-am avut nici o soră...

Se lipi și mai mult de el.

- Dacă este așa, să ne iubim !

Bătrânul vagabond își vârlă, nu se știe de ce, degetele în urechile păroase. Și țopăie ca o maimuță. Nebunii, nebunii, nebunii !

*

Cum de aterizase tocmai aici, la Buzău ? De unde venea ? Cine era ? Cu ce misiune ? Eu, agent agronom. El, de ce fel ? De cine plătit ? Comandat ? Acoperit ?

(continuare în p. 22)

Părăsise liceul din Caracal în ultima clasă. Băciuia cheiurile porturilor din Turnu Măgurele, Orșova, Corabia, Turnu Severin... Afaceri mărunte cu mărfuri în bagaje de mână: ceasuri, stilouri, parfumuri, brichete, săpunuri, oje, rimeluri, lac de unghii, agrafe, brățări, inele, mărgel, aparete de radio portative, sutiene, bichini, medalioane, cruciulițe, iconițe, suzete, biberoane.

Puterea, opoziția și statuia lui Negru Vodă

(urmare din p. 19)

Negru-Vodă ținută la Cercul Militar de către istoricul Grigore Tocilescu, iar seara, cu „*un mare bal și serbare în grădina publică, în folosul săracilor*”.

Statuia lui Negru-Vodă a fost reamplasată în anul 1910 în fața primăriei Câmpulung (actuala casă municipală de cultură)

La bunul plac al moftangiilor

Evident, e imposibil astăzi să alegem varianta obiectivă din cele două reportaje gazetărești. Tendința e să se dea mai multă crezare opoziției, însă istoria a reținut că Petre C. Zamfirescu, primar al Câmpulungului în mai multe rânduri (1896-1897, 1898, 1904, 1908, 1910), a fost un edil destoinic, cu contribuții notabile în ceea ce privește dezvoltarea și modernizarea orașului. În ceea ce-l privește pe Eugeniu Stătescu, fost în mai multe rânduri ministru și parlamentar, acesta avea să-și redobândească funcția de președinte al Senatului, dar și să revină des la Câmpulung, loc unde, chiar în 1898, anul inaugurării statuii lui Negru-Vodă, și-a început construcția unei impunătoare vile pe

coasta Gruului. Lucrarea a fost finalizată doi ani mai târziu, iar în anul 1918, urmașii săi au donat-o Eforiei Spitalelor Civile, pentru ca mai târziu să devină pavilion al Spitalului T.B.C. din Câmpulung, destinație pe care o păstrează și astăzi.

Sculptorul Dimitrie Mirea, cel care realizase anterior, în curtea Regimentului 30 Muscel, statuia maiorului Dimitrie Giurescu, erou al războiului de independență, avea să mai realizeze la Câmpulung bustul premierului Ion C. Brătianu și al primarului Dimitrie Micescu, ambele distruse de către regimul comunist. Trebuie spus că și bustul lui „Radu Negru” fusese terminat cu un an mai înainte, dar, în lipsa soclului de pe bulevard, a fost expus temporar în holul Cercului Militar din Câmpulung. Același ziar „Epoca” relatează pe data de 25 iulie 1897, printr-o corespondență specială, despre evenimentul de la Cercul Militar, marcat printr-o serbare, cu cor, cu discursuri patriotice, cu o poezie-omagiu dedicată lui Negru-Vodă, scrisă și recitată de un soldat pe nume D. Nanu (viitorul poet!), cu momente muzicale interpretate la pian și la violoncel, cu un duel demonstrativ de floretă (ca să se amintească de spiritul războinic al lui Negru-Vodă!) și, în final, cu „*un bal monstru*”, la care a participat toată elita orașului. Câteva pasaje din amplul articol (pe care îl vom publica integral într-un volum viitor) sunt edificatoare: „(...)Câmpulungenii vor avea de acum fericirea să aibă pentru tot d'auna în mijlocul lor, chipul înăsprit de lupte, și bătut de vântul codrilor de brazil a celui dintâiu voevod al țării (...). Bustul are ceva nedefinit de străvechi în sine. Pare mai de grabă a fi găsit în pământ, și scuturat de țărâna epocii sale, își ridică iarăși ochii de vultur de pe o stîncă a Carpaților spre ași alege loc de scaun al Domniei (...).”

În ciuda aprecierilor pozitive, inclusiv din partea vilegiaturiştilor, care, în promenada de pe „*drăgălașul bulevard*”, țineau să se pozeze

lângă monumentul întemeietorului Țării Românești, n-au lipsit nici remarcile răutăcioase la adresa statuii lui Negru-Vodă. Astfel, Ion Russu-Șirianu (pe care l-am prezentat în materialul „Senzaționalele reportaje din Câmpulung și din Rucăr scrise de un gazetar din Arad în anul 1901”, material apărut în „Istoria Neconvenționale din Muscel”, volumul II) a trecut pentru prima oară prin granița de la Bran, în anul 1899. Supărat pe starea drumurilor și pe mentalitățile valahe, Șirianu consemnează, sarcastic, tot în „Tribuna Poporului” (10/22 septembrie 1899), că la Câmpulung, pe bulevardul Pardon, „*este ridicat un monument: soclu de peatră românească și un bust în bronz care reprezintă pe Negru-Vodă, fresat după ultima modă: păr lung și barbă ascuțită!*”

Statuia nu avea să scape însă nici de localnicii moftangii; așa se face că în anul 1910, a fost mutată din capătul bulevardului, în fața primăriei Câmpulungului (actuala Casă Municipală de Cultură „Tudor Mușatescu”), loc unde se află și astăzi. Iar mai apoi, i s-a așezat în lateral un havuz, ca un lighean, în care, uneori, în timpul verii, niște jeturi de apă îl răcoresc pe bietul Negru-Vodă atunci când, probabil, edilii consideră că s-a încins din cauza căldurii de afară!

Dar fiindcă istoria are răzbunările ei, la începutul anului 2014, bustul de bronz al Ioan Russu-Șirianu, în greutate de circa 80 de kilograme, a fost furat din plin centru al Aradului. Cine știe, poate că hoțul o fi considerat că statuia e urâtă, fiindcă nu-l reprezintă pe gazetarul și patriotul arădean „*fresat după ultima modă*”, așa cum l-a descoperit acesta pe Negru-Vodă, în capătul de nord al Bulevardului Pardon, din Câmpulung...

Bustul de bronz al lui Ioan Russu Șirianu, furat din parc!, pe www.aradon.ro;

DAN DIAMANT

exercițiile. Îmi șterpelea notițele. Îmi fura ideile.

Și era mereu pe picior de ducă. Nu știam și nu-mi păsa pe unde hoinărește. În casă era mereu tăcut.

Dar în seara de dinaintea ultimului examen, a venit pe două cărări. Mirosea a băuturi scumpe. S-a proptit în ușă și se legăna în chenarul ei ca o limbă de pendulă.

S-a aruncat pe pat în costumul lui elegant. I-am scos pantofii cu talpă de crep. I-am slăbit lațul de la cravata de mătase, și l-am lăsat să doarmă. Dar el avea chef de vorbă. Îmi povestea mie? Povestea pentru sine? Nu l-am întrebat! Nu conta! Oricum nu aveam un motiv atât de serios să mă scoată din casa pe care o plăteam și să rățăcesc în miez de noapte pe străzi necunoscute. Și mâine aveam examen!

- Picioarele, prietene...Nu mă ascultă...
- Dar ai mintea brici!
- Tocmai am dat-o la tocilă!
- Vezi să nu te tai în ea! Taie până la os! Să te ferești de mine!

- Cine ești? De unde vii?
- Întrebarea asta am auzit-o de zeci de ori! Parcă toată lumea n-are treabă decât să mă identifice! Acuma și tu!

- Așa, din curiozitate...
- Când o să aflu, am să-ți spun și ție. Deocamdată este de ajuns să știi că mă numesc Dan Diamant! Și închide ochii!

Închid ochii, dar îmi destup urechile...
Fata cu mătura. Jumătate de țigancă. Pe peronul portului. Corabia. Grămada de rădăcinoase. Cortul improvizat. Vagabondul bătrân în pielea goală, cu femeia călare pe el.

Năluca vaporului. Noapte pătimașă. Și un ecou din ecou din ecou: „Cine sunt? De unde vii? Unde mă duc?” murmură el, se murmură în mine.

Fălfaie lampa. Iar au pus ăia apă în gaz. Fitul se face roșu. Sticla se afumă. Tremură umbrele prin colțuri...

Pielea netedă ca de șarpe năpârilit. Urechi de felină. Bot cu dinți mărunți și ascuțiți, ca de șobolan.

Adorm cu capul pe cărți.
Un dinozaur. Clocit în oul acoperit cu frunze și nisip. Spini pe spinare. Colți și ghiare...

Nu sloboziți săgeți în mine! Nu înfigeți sulite și lănci în carnea mea! Nu-mi înțeptați inima! Nu sunt reptilă apocaliptică...

Dar, poate c-am ajuns dinozaur fără să știu! Fiecare om este fiul faptelor sale. Au fost atât de rele faptele mele? Dar ăsta din pat este atât de curat?

Cine-i dinozaurul?
Când m-am trezit de dimineață, nu mai era. De-abia l-am zărit la liceu. Făcea parte din altă grupă. I-am citit numele pe lista de promovați. Era primul, cu nota maximă. Eu picasem la latină, la franceză și la matematică...

Peste ani, într-o zi, când trecea pe strada Nuferilor din București, am văzut cum cobora un domn tânăr, zvelt și elegant dintr-o mașină cu număr mic. Am crezut că este el. Am vrut să-l strig. Dar s-a mistuit repede în sediul Radiodifuziunii.

Mi-a rămas dator cu o jumătate de chirie, pe care nu a achitat-o gazdei din Buzău.

Nu m-ar mira să se afle printre cei care mă pun sub acuzare...

(urmare din p. 21)

Îmi luasem concediu pentru sesiunea de examen la liceu. Ca să-mi găsec gazdă, a trebuit să împart o cameră cu alt coleg. Față ușor măslinie, de parcă ar fi avut o picătură de smoală în sânge, ochi neastâmpărați și

iscoditori, gura și dinții ca un botșor de șoricel, și pus mereu pe plecări.

- O să-l plătim jumătate-jumătate, frățioare!

- Prea bine!

Nu puteam decât să accept. Dar chestiunea aia cu frățioare, rămânea în suspendare. Simțeam că mă domină.

Două paturi. Și-l luase pe cel de la fereastră, cu saltea de lână. O masă la mijloc. Învățam împreună. Ne găsisem colegi de clasă. Masa doldora de cărți și de caiete. Ale mele. El, un singur carnet de purtat în buzunar. Îmi copia

Glorioșii ani ai ratării

ÎNTUNECATUL FEBRUARIE

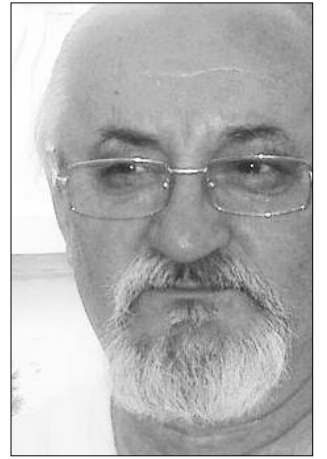
În seara zilei de 31 mai 1989 mă aflam într-un tren care mergea la Baia Mare. Era trecut de ora 21 și doar câteva ore lipseau până la 1 iunie, ziua nașterii mele – împlineam 35 de ani. Cu o săptămână în urmă, directorul Palatului Culturii, Dorel Ștefănescu, mi-a zis: "Nea Sibicene, am primit o adresă de la Sighetul Marmației, au un concurs de poezie și m-am gândit să te trimit pe dumneata, poți să te duci?" „Păi, zic, așa putea, că sunt în concediu, dar am probleme, după cum știi, cu organele (Securitatea) și tare nu vreau să-ți complic situația.” „Dă-i dracu’, a zis directorul, că nu știe nimeni ce și cum!” Am primit oferta și mi s-a eliberat o adeverință de participare, urmând ca transportul și diurna să-mi fie decontate la întoarcere. Nu luasem bilet la vagonul de dormit, voiam să fiu treaz, să fac un bilanț al făcutelor și nefăcutelor mele, doar se apropia ziua mea, nu?, să privesc în noapte, așa cum făceam și fac, ori de câte ori călătoresc. În compartiment erau câțiva oameni posaci – viața era din ce în ce mai grea, marcată de lipsuri mari. Mare și suspiciunea – nimeni nu vorbea cu nimeni, decât arare și după lungi tatonări. Doar o pereche de însurăței era detașată, veselă – tinerii studiau o hartă și rosteau numele unor localități prin care urmau să treacă, semn că se aflau în voiaj de nuntă „cu bilet în circuit”. Pe cât erau de bucuroși, pe atâta erau și de firavi. „O, doamne, mi-am zis în gând, așa eram și eu, acum 15 ani, și ce am făcut? Mai nimic, sunt aproape strivit și bat concursurile de poezie, la 35 de ani, cu visele de viitor glorios năruite. Am un băiat de 14 ani, fără nici un viitor, după spusele colonelului Zamfir. Am ieșit pe hol, să fumez. Am pufăit 3 țigări, am tras câteva gături din recipientul metalic cu vodcă, primit cadou de la Tedy Georgescu. În gara Brașov am coborât, să mă dezmoțesc. Ce să vezi! Dintr-un alt vagon au coborât scriitorii: Laurențiu Ulici, Nicolae Prelipceanu, Mihai Sin, Sânziana Pop, Denisa Comănescu și Liviu Antonesei! I-am salutat, am vorbit cu ei. Unii erau invitați speciali, alții erau membrii în juriul festivalului literar. Nitam-nisam, Laurențiu m-a întrebat câți ani mai am? I-am spus că fix la miezul nopții voi face 35! Cu toții m-au îmbrățișat și mi-au făcut urări. Am urcat în vagoane, pornise trenul. La ora 0,15, în compartiment a intrat Laurențiu Ulici. Dintr-o pungă de plastic a scos o sticlă de brandy albanez, Skenderbeu. Am ieșit pe hol și am băut din sticlă, cu rândul, fumând și discutând despre ce se mai petrecea prin lumea literară. Mi-a spus în câteva cuvinte despre protestele fățișe ale lui Dan Deșliu și despre ezitățile obștei – cei mai mulți credeau că este o provocare și doar Dinescu i s-a alăturat. Laurențiu pleacă, după o oră. Mă odihnesc și eu. Timpul trecea greu, prin cap îmi treceau fel de fel de gânduri. Până la urmă am fost cuprins de un somn profund. M-am trezit cu 10 minute înainte de stația finală. Era dimineață. Gazdă și ghid ne-a fost destinat poetul Ion Bogdan, pe numele lui real Dumitru Iuga. Ne-a imbarcat în taxiuri și ne-a dus la un hotel din oraș. Am fost cazat cu un student, Alexandru Pleșcan, poet cu har, azi trăitor în Noua Zeelandă. Seara a avut loc deschiderea festivalului. Ion Bogdan, prevenitor, ne-a spus, cu o jumătate de oră înainte: "Să avem grijă, vine primul- secretar al județului, se va închina un păhăruț cu oarece pălincă, așa că o să bem pertinent, să nu ne facem de ocară!" Politrucul, Vasile Bărbuleț, a fost scurt și în răspăr cu spusele poetului: „Măi oameni buni, cum nu mă pricep la literatură, nu-mi rămâne de făcut decât să declar deschis festivalul dumneavoastră și să-l rog pe tovarășul Bogdan să aducă ceva sticloante și păhăruțele aferente!” Poetul „s-a executat” și tovarășul Prim a „dovedit” brusc 3 păhăruțe, pertinent!, spre marele nostru amuzament, înainte ca noi

să mântuim unul singur!, după care a plecat, lăsându-ne de capul nostru! Am citit fiecare câte un poem, în sala de conferințe a hotelului. Aproape de final, în sală a intrat un personaj straniu. Înalt, cu musteți stufoase, îmbrăcat cu ȋtari albi și largi, maramureșeni, și cămeșă tot albă, încinsă cu chimir de piele, înstelat cu ținte. Peste toate astea purta un mintean ceva mai lung, făcut din stofă neagră, subțire, țesută „în casă”. Era Mihai Olos, pictor, sculptor, arhitect, poet și eseist, un spirit protector al locului și geamănul tuturor ziditorilor întru dăinuirea artelor și literaturii românești. Îl întâlneam la puțină vreme după moartea lui Nichita Stănescu, în atelierul pictorului Horea Mihai, de care era legat profund – ambii expuseseră în Germania Federală și conferențiaseră despre arta românească. Atunci avea 49 de ani și cunoscuse, deja, gloria – expusese în occident, lucrările sale erau de mult în muzee și colecții private. A fost invitat la microfon și sala a fost electrizată de la primele cuvinte, care erau grele, pline de sens, cu trimitere la dictatura ceaușistă. În doar 15 minute a făcut elogiul culturii române, a ironizat lălăiala proletcultistă a „Cântării României”, înfiorându-ne. Pentru a fi și mai concis în mesajul-avertisment, Olos a încheiat recitând într-un fel cu totul inedit poemul lui Eminescu „Cu gândiri și cu imagini”. Și acum în stăruie-n minte penultima strofă, care se potrivea uluitor megalomaniei politice de atunci: „Și de sfinxuri lungii alee, monoliți și propilee, Fac să crezi că după poartă, Zace-ontreagă țară moartă.” După spectacolul de deschidere, câțiva scriitori, printre care m-am numărat și eu, am fost urcați în taxiuri și duși la atelierul lui Olos, lângă apa Săsarului. Nu știai la ce să te uiți mai întâi! Lucrările din curte și din atelier erau un eleeu fără sfârșit adus lemnului, spiritului popular, lui Brîncuși, capacității omului de a transcende, de a fi una chiar cu Providența. S-au gustat pălinci – albe, zăcute pe doagă, mai tinere și mai vechi. Cei care se cunoșteau mai de mult au depănat amintiri, bucuroși de revedere. S-au ținut adevărate prelegeri despre artă și literatură, s-au recitat poezii, din literatura noastră și a întregii lumi. La acest capitol, Olos era cu adevărat de neîntrecut; rosteai numele unui poet, de aiurea, și el imediat spunea cel puțin un poem semnificativ al acestuia. În zilele care au urmat am bănut Maramureșul cu un autobuz. La Sighet, Laurențiu Ulici ne-a arătat, într-o margine a cimitirului, locul în care odihnea bunicul său, liberat care și-a dat duhul în cumplita închisoare de acolo. Apoi am vizitat Budeștii, unde-n biserica din satul Joseni am văzut cămașa de zale a haiducului Pintea, Deseștii și alte localități. Serile ni le-am petrecut tot în atmosfera magică din atelierul lui Olos. Au fost multe momente memorabile și ele vor fi relatate mai pe larg în economia aceste cărți despre boemă. În toamna aceluiași an, l-am reîntâlnit pe artist în București, din întâmplare. Cum aveam câteva zile libere, am răspuns invitației sale de a merge la Baia Mare, cu autoturismul său. Au urmat două zile și două nopți de vis, însoțiți de poeți din partea locului – Ion Burnar, Dumitru Iuga și folcloristul Nicoară Timiș. În seara a doua a strigat cineva în curte. Nenea Mihai, așa îi ziceam, l-a poftit pe străin în 'nuntru. De cum l-a zărit pe musafirul ad-hoc, Olos a tras o țipuritură moroșană, parafrazând un vers din Doina lui Eminescu: „Străina Securitate/Mult mi-o fost soră și frate/Și mi-a fi până la moarte”. „Hai, hai, domnule artist, a zis oaspetele, nu te enerva, țî-o pus viza pe pașaport, așa că pleci în Germania!” „Copile, mi-a zis, dânsul este colonel de Securitate, iubește artiștii și cum mă știe pasăre de nepus în colivie, uite că veni cu ucazul!” Ne-am amuzat și am gustat whiskey – colonelul nu

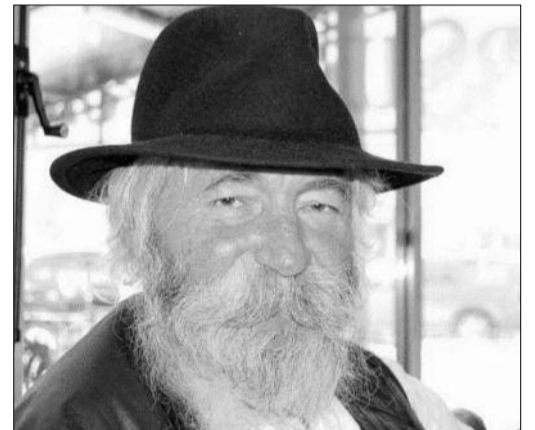
venise cu mâna goală, adusesse câteva sticle cu beutura „decadentă”, „că poate domnului artist i s-o fi aplecat de la creștineasca pălincă!” A venit zăvera în 1989, apoi lunile următoare, pline de frământări. În aprilie '90 eram cu poetul Silișteanu prin București – eu la lucrările congresului scriitorilor, el căutând carcasa aurite de ceasuri de mână - le livra cuiva, contra cost, în schimbul unor bănuți, sperând să strângă atâția cât i-ar trebui să ajungă în Serbia, să-l cunoască pe marele poet Adam Puslojic, pe care-l citise entuziasmat! Era seară, ieșeam din curtea de vară a Restaurantului Scriitorilor, înmiresmați generos de feteasca de Bohotin. Da', cum să pleci? În fața noastră, cu brațele larg deschise, stătea Mihai Olos! „Măi, feciori, se poate, a zis îmbrățișându-mă, plecați taman acu', când nen-tu Mihai vine cu uiegi în straiță?” Da, în straița fără fund avea mai multe sticle (uiegi) cu pălincă. Ne-am întors și ne-am așezat la o masă. Iar discuții, amintiri, elogi aduse prieteniei și umanității. Cu timpul, la masă au poposit: Traian Furnea cu Monica Omescu, delicatul medic și scriitor Pan Izverna, Tudor George-Ahove, avocatul poet și romancier Adrian Beldeanu. Spre ziuă, cred că pe la ora 3, grupul s-a risipit. Chiar la ieșirea din curtea sediului USR, o mașină, venită nu se știe de unde, mai că era să mă calce, dacă nu făceam un salt uriaș, peste ea, despre care eu îmi amintesc vag; Florian, care și acum ține minte întâmplarea, se minunează, încă, de scena incredibilă, la care a fost martor. Mai țin minte doar că am mers cu metrourl.

A doua zi, pe la ora 7, am fost trezit din aburii alcoolului de o durere atroce. Eram într-o casă de țară, spoită țărănește și vopsită cu var colorat cu ultramarin. Pe pereți erau prinse cu piuneze mai multe poze de actori și cântăreți celebri. Am ieșit din casă - curte ca la țară, dincolo de gard, în depărtare, se zărea Mărțișorul lui Argehi! Vedeam cireșii înfloriți, tufele de forsitia, și ele înflorite, ce galben generos!, mă ciupeam de obraz, credeam că am murit și sunt în Rai! Nu, eram la o fată care se înamorase de Florin și care locuia lângă Mărțișor. Durerea venea de la buza spartă în urma saltului! Dar, să revenim la Olos. Doi ani mai târziu, fiu-meu a mers într-o tabără de pictură la Baia Mare. L-am trimis cu un mesaj verbal la prietenul Olos. Acesta l-a primit pe copil cu mare bucurie, l-a dăruit cu hârtie de desen, carbune, pensule și culori. Apoi au trecut ani mulți, fără să ne mai vedem. Ultima întâlnire a fost, cred, acum 7 ani, în București, pe terasa „Muzeului Literaturii”. De față a fost (o,ce tristă coincidență...) sculptorul Gheorghe Marcu, cel evocat în numărul trecut. Abătut, Olos ne-a vorbit despre durerea suflătoare, dată de plecarea din țară a milioane de români. „Eu însumi sunt plecat, dragii mei, stau în Germania și mă lupt cu morile de vânt... Am crezut că după nenorocitul de comunism va veni renașterea românească, că după această tragică lecție ne vom apuca de zidit. Ce avem, după mai bine de 15 ani? O limbă care se surpă, cosmopolitism, internaționalism și teoria conspirației. Lazăr a fost înviat și peste feșele morții au pus alte feșe și l-au trimis în lume, orb, mut și năruit în speranțe...”

Pe 22 februarie, a.c., Mihai Olos a trecut la cele veșnice, cu 4 zile înainte de a împlini 75 de ani, în Germania, unde trăia din 1991, alungat de nesăbuinta politicianilor. Gloria dobândită în lumea largă, îmi spunea un prieten comun, acum câteva zile, nu i-a adus alinare, de vreme ce vedea că acasă totul se surpă, fără a avea puterea să oprească prăpădul...

...Olos era cu adevărat de neîntrecut; rosteai numele unui poet, de aiurea, și el imediat spunea cel puțin un poem semnificativ al acestuia.

Mihai Olos

Serile ni le-am petrecut tot în atmosfera magică din atelierul lui Olos. Au fost multe momente memorabile și ele vor fi relatate mai pe larg în economia aceste cărți despre boemă.

litere

Mitul estetic al Mănăstirii Argeșului

Monastirea Argeșului are structura unui poem folcloric de largă respirație narativă, cu acțiunea concentrată în jurul unui erou excepțional, asemănător cu eroii basmelor românești.

Comunicarea cu forța divină îl scoate pe erou din planul real și îl plasează într-unul sacru. În fond, Domnul-Dumnezeu reprezintă simbolic ctitorul sacru al bisericii, pe când domnul-voievod este ctitorul terestru.

studii

În balada legendară *Meșterul Manole*, G. Călinescu distingea unul dintre cele patru mituri fundamentale ale poporului român, *mitul estetic*, fiindcă simbolizează „condițiile creației umane, încorporarea suferinței individuale în opera de artă”. Dar titlul originar al baladei este *Monastirea Argeșului*, un titlu arhaic, așa cum apare în varianta primei culegeri folclorice din 1852-1853, în două volume, *Poesii populare. Balade (Cântice bătrânești) adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri*, versiune considerată o capodoperă de G. Călinescu, constituind momentul inițial al culturii românești. Dar circulă în mediul cult și în alte versiuni cu alte titluri: *Meșterul Manole*, *Zidirea Mănăstirii Argeșului* și *Legenda Mănăstirii Argeșului*. Este considerată a doua capodoperă folclorică românească, după *Miorița*, în care apare motivul *morții violente* întru eternitate, dezvoltat în registrul baladesc. Tema acestui „mit estetic al românilor” se referă la jertfa zidirii sau jertfa pentru creație. Acțiunea baladei simbolizează, așadar, drama creatorului de artă care își sacrifică soția cu copilul nenăscut și chiar propria viață pentru ca opera lui să se desăvârșească și să dureze.

Jertfa zidirii are un substrat legendar străvechi datând din antichitate, fiind răspândită, spun specialiștii, la toate popoarele din Europa, Asia sau Africa, sub forma unor practici sau ritualuri prilejuite de noile construcții (zidiri). Dar aceste credințe și superstiții – „Numai în Sud-Estul Europei au fost creatoare de balade, adică de produse literare autonome” – remarcă Mircea Eliade într-un studiu fundamental pe această temă, *Comentarii la legenda Meșterului Manole* (1943). În folclorul românesc, tema jertfei se raportează direct la monumentul arhitectural al Mănăstirii de la Curtea de Argeș, una dintre capitalele voievodale de-a lungul timpului. Începută probabil de Negru Vodă în secolul al XIII-lea și rămasă neterminată, construcția acestei mănăstiri din capitala domnească va fi încheiată în timpul domniei lui Neagoe Basarab, la începutul secolului al XVI-lea (corespunzând cu timpul acțiunii baladei) – este adevărul istoric. În baladă, mănăstirea este doar un pretext, fiindcă acțiunea baladescă va fi focalizată pe personalitatea lui Manole, ilustrând tema dramei creatorului genial.

Monastirea Argeșului are structura unui poem folcloric de largă respirație narativă, cu acțiunea concentrată în jurul unui erou excepțional, asemănător cu eroii basmelor românești. În cele cinci părți ale baladei – pe care le putem distinge convențional –, autorul anonim dezvoltă și armonizează o serie de motive convergente: *zidul părăsit*, *surparea zidurilor*, *visul izbăvitor* al eroului, *femeia destinată zidirii*, *zidirea prin moarte*, *conflictul feudal*, *zborul constructorilor*, *fântâna*. În prima parte se fixează timpul și spațiul (epoca feudală, valea Argeșului) prin prezentarea domnitorului și a celor zece meșteri zidari de frunte care caută *loc de pomenire*: „Pe Argeș în gios / Pe un mal frumos, / Negru-Vodă trece / Cu tovarăși zece: / Nouă meșteri mari, / Calfe și zidari / Și Manoli - zece, / Care-i și întrece”. Locul căutat este unul de excepție, greu de găsit: al unei biserici neterminate din vechime („Un zid părăsit / Și neisprăvit”). *Zidul părăsit și neisprăvit* simbolizează haosul primordial dinaintea transformării în *cosmos* – alcătuirea universului unitar și armonios, fiind un loc dominat deopotrivă de forțe benefice și malefice (Binele și Răul din basme). Ciobănașul care le indică locul de mănăstire atrage atenția asupra demonismului locului câinii latră a moarte): „Câinii, cum îl văd, / La el se răpăd / Și latră-a pustiu / Și urlă-a morțiu”. În actul său demiurgic, Manole se confruntă, așadar, și cu forțele obscure ale Răului, punând temelia bisericii domnești pe ruine arhaice. În acest context, Negru Vodă își exprimă clar dorința sa de construcție durabilă, care sună ca o poruncă chiar dacă le promite averi și boierie: „Aici să-mi durați/Monastire naltă/Cum n-a mai fost

altă,/ Ca v-oi da averi,/V-oi face boieri,/ Iar de nu, apoi/V-oi zidi pe voi,/ V-oi zidi de vii/Chiar in temelii!”. Din amenințarea radicală a domnitorului se înțelege că edificiul dumnezeiesc trebuia neapărat ridicat pentru a putea pune ordine în țară. Manole devine, astfel, omul creator de excepție care preia idealul constructiv al înaintașilor, asumându-și toate riscurile.

Intriga se naște din confruntarea constructorilor cu forțele obscure care produc dărâmarea repetată a zidurilor înălțate cu trudă, fiindcă tot ce construiau pe lumină se dărâma pe întuneric: „Dar orice lucra,/ Noaptea se surpa!/ A doua zi iar, / A tria zi iar,/A patra zi iar/ Lucra în zadar!/ Domnul se mira/ Și-apoi îi muștra,/ Și-apoi se-ncrunta/ Și-i amenința/ Să-i puie de vii/Chiari în temelii!”. Pentru a învinge forțele telurice, era nevoie de intervenția divină. Din acest momente se revelează rolul de *ales* a lui Manole, care spre deosebire de confrății săi nu se însăimântă de surparea zidurilor, (*Tremura lucrând, / Lucra tremurând*), ci se cufundă în vis. Altfel spus, nu tremură, căci aude vocea divină. În stare onirică, Divinitatea îi comunică mesajul salvator,- întărindu-i condiția de *ales*, de om cu destin excepțional și, la rândul său, Manole îl comunică zidarilor: „O șoptă de sus/ Aievea mi-a spus/ Că orice-am lucra,/ Noaptea s-a surpa/ Pân-om hotări/ În zid de-a zidi/ Cea-ntâi soțioară,/ Cea-ntâi

soțioară/ Care s-a ivi/ Mâni în zori de zi,/ Aducând bucate/ La soț ori la frate”. Pentru ca mesajul din vis să fie îndeplinit, Manole le cere meșterilor *jurământul de taină* („Cu toți să giurăm/ Și să ne legăm/ Taina s-o păstrăm”), fiind conștient că prin sacrificiul rudei ce va veni prima cu mâncare se înfăptuiește o *jertfă umană* necesară pentru înălțarea sfintei mănăstiri: *Pe ea s-o jertfim, / În zid s-o zidim!*

În zorii zilei următoare, când o zărește venind pe „soțioara lui/ Floarea câmpului” pentru a-i aduce „prânz de mâncătură” și „vin de băutură”, eroul dă primele semne de slăbiciune omenească. Este singura dată când eroul ezită, oscilând între iubire și menire. Dragostea pentru frumoasa soție pare să învingă idealul construcției durabile: „În genunchi cădea/ Și plângând zicea:/ „Dă, Doamne, pe lume/ O ploaie cu spume,/ Să facă pâraie,/ Să curgă șiroaie,/ Apele să crească,/ Mândra să-mi oprească,/ S-o oprească-n vale,/S-o-ntoarcă din cale!”.

Comunicarea cu forța divină îl scoate pe erou din planul real și îl plasează într-unul sacru. În fond, *Domnul-Dumnezeu* reprezintă simbolic ctitorul sacru al bisericii, pe când *domnul-voievod* este ctitorul terestru. Rugile eroului sunt îndeplinite de Dumnezeu, ceea ce constituie încă o confirmare a condiției de *ales*. Drumul femeii spre locul construcției este un drum presărat cu obstacole precum drumul feți-frumoșilor din poveste, dar nu provocate de obiecte magice, ci de voința divină. Dar iubirea Anei nu poate fi învinsă nici de ploaia ca un potop, nici de vântul sălbatic răsturnând munții: „Iara pe Ana/ Nici c-o înturna!/ Ea mereu venea,/ Pe drum șovăia/ Și s-apropia/ Și, amar de ea,/ Iată c-agiungea!”. Obstacolele de origine divină (și naturală: ploaia torențială, furtuna devastatoare) sunt tot atâtea *probe* ale

iubirii nestinse. Parcurgând un veritabil drum inițiat, Ana devine și ea *aleasă*, ființă de excepție ca și Manole.

Momentul culminant al acțiunii baladești este atins prin zidirea de vie a Anei. Accentul cade de aici încolo pe viața interioară plină de tensiune (durerea sufletească) a *meșterului* și pe tăria morală probată prin forța iubirii – în cazul Anei. În timp ce confrății săi lipsiți de morală se bucură („Meșterii cei mari,/ Calfe și zidari/ Mult înveselea/ Dacă o videa”), Manole (denumit Manea, în altă variantă a numelui), copleșit de durere, îi ascunde adevărul Anei, propunându-i zidirea ca un joc șagalnic: „Și, glumind, zicea:/ Stai, mândruța mea,/ Nu te spăria,/ Că vrem să glumim/ Și să te zidim!/ Ana se-ncredea/ Și vesel râdea./ Iar Manea ofta/ Și se apuca/ Zidul de zidit,/ Visul de-implinit.” Râzând la început, Ana acceptă jocul iubirii, dar înțelege pe măsură ce zidul o cuprinde că trebuie să se sacrifice pentru împlinirea idealului lui Manole. Tragismul situației este subliniat de invocația de trei ori repetată (multiplicată treptat); în a doua plângere îi mărturisește indirect eroului că putea avea un fiu: „Tot mereu plângea/ Și mereu zicea:/ - Manoli, Manoli,/ Meștere Manoli!/ Zidul rău mă strânge/ Țățișoara-mi plânge,/ Copilașu-mi frânge!” Biserica reprezintă *groapa* femeii iubite (și a pruncului nenăscut) și îngropând-o pe Ana în zid, Manole își îngroapă *iubirea vie*. Sensul simbolic, desprins din credința populară și, în genere, din mitologie ar fi acela că moartea violentă devine creatoare dacă este provocată ritualic (ritualul jertfirii). Ana ajunge să fie astfel trup și suflet al mănăstirii.

Odată înălțată mănăstirea de pe Argeș, Negru Vodă vine să admire construcția *unică* („Falnică zidire,/ Monastire naltă,/ Cum n-a mai fost altă.”), și le cere să-i răspundă cu mâna pe inimă dacă sunt în stare să construiască o mănăstire mai falnică decât aceasta: „De-aveți meșterie/ Ca să-mi faceți mie/ Altă monastire/ Pentru pomenire,/ Mult mai luminoasă/ Și mult mai frumoasă?” După răspunsul orgolios al meșterilor lipsiți de măsură („- Ca noi, meșteri mari,/ Calfe și zidari,/ Alții nici ca sănt/ Pe acest pământ!/ Află că noi știm/ Oricând să zidim/ Altă monastire”), domnitorul întrerupe brusc dialogul, poruncind să fie luate schelele și scările de coborâre pentru ca meșterii să moară pe acoperiș, spre a nu mai crea o operă de artă similară. Condamnarea la moarte a celor zece meșteri („Să mi-i părăsească,/ Ca să putrezească/ Colo pe grindis,/ Sus pe coperiș.”) ține de relațiile sociale specifice feudalismului, în care domnul / stăpânul deține puterea absolută asupra supușilor săi, având dreptul de viață sau moarte asupra lor.

Finalul baladei este dominat de tragism și impregnat de simboluri. Meșterii încearcă să scape cu ajutorul unor aripi făcute din șindrila, dar zborul lor eșuează și se zdrobesc de pământ: „Și-n văzduh sărea,/ Dar pe loc cădea,/ Și unde pica,/ Trupu-și despica”. Întemeiată pe ideea sacrificiului ultim, moartea lor devine simbolică; mai ales a meșterului fără pereche, Manole. În acest punct, balada românească apare contaminată de mitul lui Icar din antichitatea greacă. Fiul lui Dedal, constructorul genial al labirintului unde va fi izolat Minotaurul, după ce regele Minos din Creta poruncește să fie amândoi închiși în labirint, confecționează două perechi de aripi artificiale din pene lipite cu ceară. Dar deosebirea este esențială între mitul grecesc și legenda românească. Icar moare din orgoliu, fiindcă se avântă spre înălțimile cerului și ceara aripilor e topită de soare. Pe când Meșterul Manole își împlineste destinul prin propria jertfire ritualică; moartea lui simbolizând depășirea condiției de ființă efemeră prin atingerea desăvârșirii în opera perfectă, mănăstirea durabilă în timp. Înălțarea bisericii echivalează cu ascensiunea spre cer. În clipa morții aude glasul tânguitor al femeii iubite, jertfită la temelia mănăstirii: „Zidul rău mă strânge,/ Țățișoara-mi plânge,/ →